

پرش ها و پانچ ها

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوبه اشعی خیرالشی حفظه الله تعالی

موضوع:

احکام؛ عقود و معاملات؛ خرید، فروش، اجاره و رهن

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: یونسی

تاریخ: ۱۳۹۶/۲/۲۹

دیدگاه علامه منصور هاشمی خراسانی در مورد رهن چیست؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۶/۳/۷

لطفاً به نکات زیر توجه فرمایید:

۱. «رهن» در لغت به معنای دوام و حبس و در اصطلاح به معنای گرو گذاشتن مال نزد طلبکار از باب وثیقه است تا اگر بدهکار در زمان مقرر حق او را نپردازد، بتواند حق خود را از آن استیفاء کند. «رهن» با این معنا از معاملات عقلایی و سودمند برای مردم است که خداوند آن را امضا کرده و درباره‌ی آن فرموده است: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ﴾^۱؛ «و اگر در سفری بودید و نویسندۀ ای نیافتید (که بدهی شما را بنویسد)، پس گرویی بگیرید».

۲. گرفتن «رهن» از بدهکار هرگاه قابل اعتماد باشد، واجب نیست؛ چرا که خداوند فرموده است: ﴿فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ﴾^۲؛ «پس اگر برخی از شما به برخی دیگر اعتماد کرد، کسی که به او اعتماد شده است باید امانتش را بپردازد و باید از خداوند پروردگارش بترسد»، ولی هرگاه فاسق باشد و نوشتن بدهی او یا گرفتن شاهد عادل بر آن ممکن نباشد، واجب است؛ چرا که خداوند از تبذیر مال و سپردن آن به سفهاء نهی کرده است و عقلاً چنین کاری را در چنین حالی ضروری می‌دانند. با این وصف، اگر کسی از بدهکار فاسق بدون داشتن نوشته یا بیّنه، گرویی نگیرد و به این سبب مال خود را از دست بدهد، به خود ظلم کرده و گناهکار است.

۳. دینی که بابت آن «رهن» گرفته می‌شود، باید در ذمه‌ی گروگذار ثابت باشد؛ زیرا گرفتن گرو بابت دینی که هنوز در ذمه‌ی او ثابت نشده است، عقلایی نیست و با این وصف، گرفتن گرو بابت

۱. البقرة/ ۲۸۳

۲. البقرة/ ۲۸۳

چیزی که به امانت یا عاریه‌ی غیر مضمون داده می‌شود، وجهی ندارد؛ همچنانکه گرفتن گرو بابت چیزی که به اجاره داده می‌شود، جایز نیست؛ چراکه ید مستأجر ید امانی است.

۴. مالی که به «رهن» گذاشته می‌شود، باید عین قابل قبض، قابل تملک و قابل فروش باشد تا طلبکار بتواند در وقت لزوم، حق خود را از آن استیفاء کند، بلکه بنا بر ظاهر کتاب خداوند، قبض آن توسط طلبکار ضروری است؛ زیرا بدون آن غرض او که وثوق به استیفاء حق است، حاصل نمی‌شود. بنابراین، گرو گذاشتن دین یا منفعت یا مال حرام یا مال وقفی یا مال بیرون از دسترس صحیح نیست.

۵. تصرف در مالی که به «رهن» گذاشته می‌شود، بدون اذن بدهکار برای طلبکار جایز نیست؛ چراکه آن در دست او امانت است، تا آن گاه که بدهکار از پرداخت حق او در زمان مقرّر خودداری کند و آن گاه او می‌تواند به امام مراجعه نماید تا مال را بفروشد و حق او را بپردازد و این برای پیشگیری از اختلاف و هرج و مرج است و اگر به امام دسترسی ندارد یا فاقد نوشته و بینه برای اثبات حق خود است، خود می‌تواند مال را با قیمت متعارف بفروشد و حق خود را بردارد و باقی مانده را -اگر وجود داشت- به بدهکار برگرداند. همچنین، بدهکار بدون اذن طلبکار حق تصرف در مالی که به «رهن» گذاشته است را ندارد؛ زیرا آن اگرچه برای اوست، با اختیار او به گرو گذاشته شده و تصرف او در آن بر خلاف حق طلبکار است.

۶. منافع مالی که به «رهن» گذاشته می‌شود، خواه متصل باشد و خواه منفصل، برای بدهکار است؛ چراکه او مالک مال است، هر چند به اقتضای معامله، از تصرف در آن تا زمان مقرّر منع شده است.

۷. مالی که امروز در کشورهایی مانند ایران تحت عنوان «رهن» در ضمن اجاره گرفته می‌شود، «رهن» نیست، بلکه قرض است، در حالی که قرض به شرط اجاره با اجرت کمتر ربا محسوب می‌شود و جایز نیست^۱؛ همچنانکه قرض به شرط سکنی در مواردی که «رهن کامل» نامیده می‌شود نیز اکل مال به باطل است؛ زیرا سکنی از عقود مجانی است که بر خلاف عقود معاوضی سود محسوب می‌شوند و با این وصف، قرض به شرط آن ربا و حرام است.

تاریخ: ۱۳۹۹/۳/۲۸

نویسنده: بهراد محمدی

پرسش فرعی ۱

مالکی برای اجاره‌ی خانه‌ی خود، مبلغ ۵ میلیون تومان رهن و ماهانه ۵۰۰ هزار تومان اجاره‌بها درخواست کرده است، بدون صحبتی درباره‌ی کاهش اجاره‌بها با توجه به مبلغ رهن.

۱. بنگرید به: پرسش و پاسخ ۱۰۴.

از او پرسیدم که آیا ممکن است فقط اجاره‌بها را بپردازم، ولی قبول نکرد و گفت که باید مبلغی برای ضمانت پرداخت شود. با توجه به پرسش و پاسخ مربوط به رهن، آیا این معامله ربوی است؟

تاریخ: ۱۳۹۹/۴/۱

پاسخ به پرسش فرعی ۱

مالی که تحت عنوان رهن از مستأجر گرفته می‌شود، هرگاه اصلاً برای تصرف اجاره دهنده گرفته می‌شود - چنانکه امروز در ایران رواج دارد - حقیقتاً رهن نیست، بلکه قرض است؛ چراکه از یک سو، رهن اصلاً برای تصرف طلبکار گرفته نمی‌شود، بلکه برای تضمین استیفاء حق او در معاملاتی مانند بیع نسبیته گرفته می‌شود و از سوی دیگر، اجاره دهنده پیش از پایان مدت اجاره یا مدت مقرر در ضمن آن، طلبکار محسوب نمی‌شود تا حق گرفتن رهن از مستأجر را داشته باشد. این در حالی است که گرفتن قرض از مستأجر، هرگاه به شرط کم کردن از اجاره‌بها باشد، ربا محسوب می‌شود؛ چراکه دادن سود مشروط، در ازای قرض است؛ مگر اینکه واقعاً به شرط کم کردن از اجاره‌بها نباشد، به این معنا که اجاره‌بهای درخواستی با گرفتن قرض از مستأجر، با اجاره‌بهای که بدون گرفتن قرض از مستأجر درخواست می‌شود، در عرف یکسان باشد؛ چراکه در این صورت، ربا محسوب نمی‌شود و حرام نیست، هر چند مکروه است؛ چراکه قرض به شرط اجاره کراهت دارد^۱.

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مشاوره‌های شرعی خراسانی
مجلس شورای اسلامی خراسان

۱. در این باره، بنگرید به: پرسش و پاسخ ۱۰۴.

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مشاوره‌های شرعی خراسانی حفظه الله تعالى

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.